

แนวทางการส่งเสริมความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐในภาวะวิกฤต Guidelines for Promoting Integrity in Government Data Disclosure in Crisis Situation

ฉันทชนก เจนณรงค์¹

Chanchanoke Chennarong¹

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ (Government Data Disclosure) เป็นการนำแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่ยังไม่ได้มีการเปิดเผยและมีบุคลากรหรือองค์กรจำนวนมากได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้หลากหลายประเภท ข้อมูลของภาครัฐส่วนใหญ่เป็นข้อมูลสาธารณะตามกฎหมายที่สามารถเปิดเผยได้ ภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐและการเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูล ส่งผลให้หลายภาคส่วน รวมถึงภาครัฐสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ หลักการข้อมูลภาครัฐแบบเปิดนี้ ได้สร้างค่านิยมให้แก่สังคมอย่างกว้างขวาง เช่น การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลภาครัฐเพื่อป้องกันการทุจริต เป็นต้น จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐหลายด้าน ทั้งในเรื่องของการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามงาน การลดปริมาณข้อมูลและเอกสารที่ไม่จำเป็นจากประชาชนและธุรกิจในการทำธุรกรรมต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความโปร่งใสในด้านการบริการจากภาครัฐ และทุกภาคส่วนมีโอกาสในการเสนอความเห็นที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาดำเนินการภาครัฐ

สำหรับประเทศไทย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารภาครัฐในภาวะปกติที่ประเทศไม่ได้เผชิญกับภัยคุกคามจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤต หน่วยงานภาครัฐได้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน เช่น กฎหมาย ผลการดำเนินงาน การประกาศจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น หากแต่ในช่วงที่ประเทศประสบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้า เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความขัดแย้งทางการเมือง โรคระบาด สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง มีระดับความรุนแรงต่างกัน บางสถานการณ์ผู้มีอำนาจรัฐไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ให้อยู่ในภาวะปกติได้ภายในเวลาอันรวดเร็วจนกระทั่งมีความร้ายแรงไปสู่ภาวะวิกฤต (Crisis) อันเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐอย่างกว้างขวางรุนแรง หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงของประเทศชาติ รัฐบาลในภาพรวม หรือบุคคลในรัฐบาล

¹ นักวิจัยสังคมศาสตร์ชำนาญการ สำนักวิจัยและบริการวิชาการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, อีเมล: chanchanoke111@gmail.com

¹ Social Science Researcher Professional Level, Bureau of Anti-Corruption Research and Academic Services, Office of the National Anti-Corruption Commission, E-mail: chanchanoke111@gmail.com

รวมถึงเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจอย่างรุนแรง (Slaikeu, 1984, p. 53) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤตจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่แท้จริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเท่าทัน (Real time) และสามารถรับมือกับวิกฤตการณ์นั้นได้ ดังเช่น ใน พ.ศ. 2554 ประเทศไทยประสบกับเหตุการณ์มหาอุทกภัย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้รายงานข้อมูลสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุทกภัยและแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยสามารถอพยพครัวเรือนไปพักอาศัยในสถานพักพิงชั่วคราวที่ภาครัฐจัดเตรียมไว้สำหรับผู้ประสบภัย หรือในกรณีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา หรือ COVID-19 ที่เกิดขึ้นในช่วงปลาย พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน ภาครัฐได้นำเสนอข้อมูลสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในเรื่องวิธีการป้องกันตนเองจากเชื้อไวรัส จำนวนผู้ติดเชื้อไวรัส COVID-19 จำนวนผู้เสียชีวิต และการลงทะเบียนฉีดวัคซีนป้องกันเชื้อไวรัส จึงทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีพในสภาวะวิกฤตและหลีกเลี่ยงการอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดได้

อย่างไรก็ตาม นอกจากข้อมูลข้างต้นแล้ว ยังมีข้อมูลข่าวสารสำคัญประการหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐควรเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างทันทั่วถึง (Real time) คือ ข้อมูลข่าวสารด้านการใช้งบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อบรรเทาและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภาวะวิกฤต เนื่องจากในภาวะวิกฤต หน่วยงานภาครัฐมีการใช้งบประมาณจำนวนมากในเวลาอันเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาให้เท่าทันต่อสถานการณ์และความต้องการของประชาชน แต่ในสภาพความเป็นจริง ข้อมูลด้านการใช้งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะในเวลาที่เกิดขึ้นจริง เช่นเดียวกับการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน ทำให้ทุกภาคส่วนขาดการรับรู้ข้อมูลและไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบเพื่อป้องกันการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่ไม่เกิดความคุ้มค่าและมีความเสี่ยงต่อการทุจริตอันเป็นหัวใจสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ รวมทั้งยังเป็นช่องทางให้บุคคลบางกลุ่มกระทำการทุจริตฉกฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวก ทำให้ประชาชนไม่ได้รับการบริการสาธารณะหรือไม่ได้บริการสาธารณะจากภาครัฐที่มีคุณภาพตามจำนวนงบประมาณที่หน่วยงานภาครัฐใช้ในการดำเนินการ

ดังนั้น บทความนี้จึงเป็นการศึกษาและนำเสนอหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์กรในต่างประเทศ ได้แก่ องค์กรสหประชาชาติ (United Nations - UN) สถาบันริเริ่มนำความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative) และกฎบัตรการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter) รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตที่องค์กรระหว่างประเทศได้นำมาเป็นวาระสำคัญในการจัดประชุมเวทีระดับนานาชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศไทยในการเสริมสร้างความโปร่งใสของเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐของในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในอนาคต

1. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ

ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง พลเมืองของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นมีความรู้สึกที่รัฐบาลยังมีข้อมูลที่ปกปิดประชาชน

อยู่อีกมาก โดยข้อมูลล้วนมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงวิธีการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐไม่เพียงพอต่อความต้องการของพลเมือง ดังนั้น หลักการรัฐบาลแบบเปิดจึงถือว่าเป็นความรับผิดชอบของภาครัฐที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของประชาชน (Yu & Robinson, 2012, p. 190) ต่อมาองค์การระดับนานาชาติและกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วได้ร่วมกันผลักดันแนวคิดข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data) ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น องค์การความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) ได้ให้นิยามของหลักการรัฐบาลแบบเปิด (Open Government) ว่าหมายถึง “ความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐความสามารถในการเข้าถึงบริการของภาครัฐ และการตอบสนองต่อข้อมูลและความต้องการของประชาชน การเพิ่มศักยภาพด้านคุณภาพ ลดโอกาสการทุจริตและการสร้างความไว้วางใจในภาครัฐ” ขณะที่องค์กรสหประชาชาติ (United Nations - UN) ได้นิยามการเปิดเผยข้อมูล (Open Data) ว่าหมายถึง “ข้อมูลของรัฐบาลที่ถูกเปิดเผยผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึง นำไปใช้ต่อ หรือแจกจ่ายได้โดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ” (United Nations Public Administration Country Studies, 2016) ผลที่ได้จากข้อมูลภาครัฐที่ให้บริการแก่ประชาชนตามข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Government Data) จะเป็นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำให้เปิดโครงสร้างและเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชน

นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐสู่สาธารณะไม่เพียงแต่จะทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางและกระบวนการที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ราชอาณาจักรสวีเดน ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ดังเช่นกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป (European Union - EU) มีข้อตกลงเรื่องข้อมูลเปิดภาครัฐ เรียกว่า “Open Government Data” ภายใต้แนวคิดสำคัญ คือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐเป็นการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐสู่สาธารณะ ทุกภาคส่วนทั้งภาคประชาชนและภาคเอกชนสามารถนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประโยชน์และสามารถขอข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐได้ อีกทั้งกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปได้มีการจัดประชุม Open Government Working Group Meeting ในเดือนธันวาคม 2007 เพื่อร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถนำไปเป็นแนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในประเทศตนเองได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าว คือ หน่วยงานภาครัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ครบถ้วน และรวดเร็วเท่าทันต่อสถานการณ์สู่สาธารณะในวงกว้างอย่างทั่วถึงไม่เลือกปฏิบัติ โดยต้องเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ไม่ผ่านการดัดแปลงแก้ไขและเป็นข้อมูลที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของหรือนำไปใช้ประโยชน์ได้เพียงแต่บุคคลบางกลุ่ม (Gomes & Soares, 2014, p. 345 - 346) รวมถึงยังได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อตรวจสอบ

ประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินภาษีของประชาชนและการทำงานของภาครัฐ (สิริสุร กระแสรุ่งสุนทร, ม.ป.ป., หน้า 2) จากการจัดอันดับดัชนีการเปิดเผยข้อมูลระดับสากล (Open Data Barometer - ODB) ที่จัดทำโดย World Wide Web Foundation พบว่า สหราชอาณาจักร (United Kingdom) เป็นประเทศที่ดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ดีที่สุดทั้งในมิติด้านความพร้อม (Readiness) มิติด้านการนำไปปฏิบัติ (Implement) และมิติด้านผลกระทบ (Impact) (World Wide Web Foundation, 2016)

ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐไม่เพียงแต่ทำให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงข้อมูล การดำเนินงานของภาครัฐ หากแต่ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม ในการป้องกันการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการให้สัมปทานของรัฐ จะสะท้อนให้เห็นถึงการใช้งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ส่งผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐให้มีความโปร่งใสได้ และหากพบว่าการจัดซื้อ จัดจ้างภาครัฐหรือการให้สัมปทานของรัฐมีโอกาสที่จะเกิดการทุจริตหรือมีความเสี่ยงต่อการทุจริต ผู้ที่ทราบข้อมูลดังกล่าวสามารถแจ้งเบาะแสต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามกระบวนการ ทางกฎหมายต่อไป จึงนับได้ว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์เป็นกลไกสำคัญ ในการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการภาครัฐ และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ การดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐอันเป็นสิทธิพื้นฐานภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐในประเทศไทย

การดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในประเทศไทยมีการริเริ่มมาตั้งแต่รัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้ หน่วยงานภาครัฐทุกแห่งมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ เช่น การประกาศจัดซื้อจัดจ้าง การประกาศรับสมัครบุคคลเข้าทำงานในหน่วยงาน และข้อมูลข่าวสาร ต่าง ๆ รวมถึงสามารถขอข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐได้ในส่วนที่กำหนดให้มีการเผยแพร่สู่สาธารณะ หรือเป็นรายกรณีได้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสามารถดำเนินกระบวนการได้เป็นระบบในสถานการณ์ ที่ประเทศอยู่ในภาวะปกติ อันเป็นสภาวะการณ์ที่ไม่ได้ประสบกับภัยคุกคามจากสถานการณ์ไม่พึงประสงค์ อย่างกระทันหัน เช่น โรคระบาด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หากแต่ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับ ภาวะวิกฤต (Crisis) ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้าและส่งผลกระทบอย่างร้ายแรง ต่อการดำเนินงานของภาครัฐและความเป็นอยู่ของประชาชน จนเป็นเหตุให้หน่วยงานภาครัฐต้องมีการ บริหารจัดการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤตได้อย่างเท่าทันท่วงที ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขและป้องกันปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤติ ไม่ได้ดำเนินการหรือมี การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเฉกเช่นในสถานการณ์ปกติ โดยในตอนนี้ จะเป็นการนำเสนอวิวัฒนาการของ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตของประเทศไทย ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

2.1 วิวัฒนาการและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐของประเทศไทยในภาวะปกติ

ประเทศไทยมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐตั้งแต่ พ.ศ. 2401 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงมีพระราชดำริว่าถ้าประชาชนไม่รับรู้ข้อมูลข่าวสารภาครัฐจะเป็นช่องทางให้ผู้ไม่หวังดีแอบอ้าง หลอกลวง กดขี่ข่มเหงประชาชน ทำให้ประชาชนเดือดร้อนและเสื่อมเสียพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ จึงทรงริเริ่มให้ตีพิมพ์หนังสือราชการ เรียกว่า “ราชกิจจานุเบกษา” อย่างต่อเนื่อง เพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ พระบรมราชโองการ กฎหมาย คำสั่งต่าง ๆ ให้ประชาชนรับทราบ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ม.ป.ป.) จากนั้นได้มีการพัฒนาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐเรื่อยมา กระทั่งใน พ.ศ. 2540 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 โดยมีหลักการสำคัญว่า “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” หากแต่ในช่วง 5 ปีแรกของการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ. 2540 พบว่า ภาคประชาชนและสื่อมวลชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากไม่สามารถเรียกดูข้อมูลจากรัฐได้อย่างรวดเร็วและได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ในขณะที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อประชาชนเพียงแต่ในระดับนโยบายเท่านั้น เช่น การออกมติคณะรัฐมนตรีให้ใช้การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของหน่วยงานของรัฐแต่ละแห่ง แต่ในทางปฏิบัตินั้น รัฐบาลกลับไม่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และจีปไตร แสละวงศ์, กันยายน 2557)

จากนั้น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบแผนดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2559 - 2561) ทำให้มีการจัดตั้งสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) เพื่อดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริหารจัดการโครงการศูนย์กลางข้อมูลภาครัฐภายใต้เว็บไซต์ <https://data.go.th> ข้อมูลที่นำเสนอจะมีเนื้อหาที่สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ประกอบด้วย ความโปร่งใสด้านการคลัง การเข้าถึงข้อมูล การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านรายได้และทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยชุดข้อมูลที่เผยแพร่แบ่งเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ เช่น งบประมาณและการใช้จ่ายของภาครัฐ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เศรษฐกิจ การเงิน อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) ได้จัดทำ “แนวปฏิบัติและมาตรฐานเชิงเทคนิคสำหรับศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th)” เพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้ใช้เป็นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ โดยหลักการของการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐบนเว็บไซต์ศูนย์กลางข้อมูลภาครัฐ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ (1) ข้อมูลถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน (Complete) (2) เป็นข้อมูลที่ไม่ถูกปรุงแต่ง (Primary) (3) อยู่ในเวลาที่เหมาะสมเพื่อรักษาคุณภาพของข้อมูล (Timely) (4) สะดวกในการเข้าถึง (Accessible) (5) สามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถประมวลผลได้ (Machine Processable) (6) ต้องมีเปิดเผยข้อมูลโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Non-

Discriminatory) (7) ต้องไม่มีลิขสิทธิ์ (Non-Proprietary) และ (8) ทุกคนมีสิทธิใช้ข้อมูลได้ (License-Free) (คณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ, 2558, หน้า 16 - 17)

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐให้มีคุณภาพ เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใน พ.ศ. 2563 สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้จัดทำมาตรฐานและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐในรูปแบบดิจิทัลสู่สาธารณะ โดยได้กำหนดคุณลักษณะของข้อมูลภาครัฐที่จะนำมาเปิดเผยต่อสาธารณะไว้ว่าต้องเป็นข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ (Complete) ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง (Primary) มีความเป็นปัจจุบัน (Timely) และต้องเป็นข้อมูลที่เข้าถึงง่าย (Accessible) สามารถอ่านได้ด้วยเครื่องและสามารถนำข้อมูลไปใช้งานต่อได้ (Machine-Readable) ผู้ใช้ข้อมูลต้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องระบุตัวตนหรือเหตุผลของการนำไปใช้งานและไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discriminatory) รวมถึงข้อมูลต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานเปิดที่สามารถใช้ได้หลายแพลตฟอร์มและต้องไม่ถือครองกรรมสิทธิ์หลังจากนำข้อมูลเปิดไปใช้ประโยชน์ (Non-Proprietary) และเป็นข้อมูลที่ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-Free) สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา คงอยู่ถาวร (Permanence) และผู้ใช้ข้อมูลต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล (Free of Charge) (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2563, หน้า 16) อีกทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชนและการดำเนินงานเปิดเผยข้อมูลภาครัฐของหน่วยงานภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ได้จัดทำแพลตฟอร์มกลางมีระบบบริหารจัดการที่มีการรักษาความมั่นคงปลอดภัย และอำนวยความสะดวกในการเปิดเผยและใช้ประโยชน์จากชุดข้อมูลของข้อมูลเปิดภาครัฐเพื่อสนับสนุนและสร้างการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเปิดภาครัฐเพื่อต่อยอดหรือพัฒนาบริการและนวัตกรรม โดยสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีการวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ รวมถึงสำรวจความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ใช้ข้อมูลหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เพื่อนำมาวางแผน พัฒนา และปรับปรุงให้ข้อมูลเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2563, หน้า 29 - 30)

2.2 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของประเทศไทยในภาวะวิกฤต

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยจะมีการพัฒนาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยการนำระบบดิจิทัลเข้ามาใช้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐและมีหลักเกณฑ์กำหนดคุณลักษณะของข้อมูลภาครัฐให้มีคุณภาพตามหลักสากล รวมถึงได้จัดทำแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มีประเด็นการจัดการภัยพิบัติและการจัดการในภาวะวิกฤต โดยกำหนดว่าจะต้องมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานทุกงานที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารข้อมูลด้านการจัดการภัยพิบัติต่าง ๆ ให้ถึงประชาชนในแบบรวมศูนย์ และในเชิงพื้นที่ (ศักดิ์ เสกขุนทด, 2 สิงหาคม 2560) หากแต่แผนดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงประเด็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านการ

บริหารจัดการงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือในภาวะวิกฤต เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ โดยสะท้อนให้เห็นได้จากในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับภาวะวิกฤตโรคระบาดของไวรัส COVID-19 ในปลาย พ.ศ. 2562 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ที่ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงในด้านสาธารณสุขและเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม และในทุกครัวเรือนเท่านั้น แต่ยังมีการทุจริตเกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง โดยคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ กระทรวงการคลัง ได้กำหนดให้การจัดซื้อจัดจ้างพัสดุสำหรับการป้องกัน ควบคุม หรือรักษาโรคโควิด 19 ในแต่ละครั้ง ทุกวงเงินถือเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน จึงยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดวงเงินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุโดยวิธีเฉพาะเจาะจง และในส่วนของ การอ้างอิงราคากลาง หน่วยงานของรัฐสามารถใช้วงเงินที่จัดซื้อจัดจ้างในแต่ละครั้งเป็นราคากลางได้ และให้หน่วยงานของรัฐประกาศเผยแพร่การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับถัดจากวันที่มีการประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉินและอัปเดตข้อมูลทางระบบ e-GP การละเว้นการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว นับได้ว่าเป็นการเปิดช่องว่างให้หน่วยงานของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการตีความว่าการจัดซื้อจัดจ้าง ยา เวชภัณฑ์ หรือพัสดุที่เกี่ยวข้องกับเชื้อไวรัส COVID-19 ในกรณีใดถือเป็นกรณีเร่งด่วนเพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างปกติ รวมถึงมีการอนุโลมให้ไม่ต้องประกาศเผยแพร่การการจัดซื้อจัดจ้างในระหว่างดำเนินการ แต่สามารถดำเนินการได้ภายใน 90 วันนับถัดจากวันที่มีการประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน จึงส่งผลให้การจัดซื้อจัดจ้างในช่วงภาวะวิกฤตโรคระบาดในบางกรณีมีวงเงินงบประมาณที่สูงเกินกว่าปกติและมีความเสี่ยงที่จะมีการกระทำการทุจริตได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 17) จะเห็นได้ว่าการที่หน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยไม่ได้ดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านการใช้จ่ายงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้าง ในขณะที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย และการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเปิดเผยข้อมูลด้านการงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤต จึงทำให้ประชาชนไม่รับทราบข้อมูล และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างทันทั่วถึง จึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้มีการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐ

ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสำหรับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อป้องกันการทุจริตที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การศึกษาหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่เป็นสากลและแนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตที่ในปัจจุบันนี้องค์ระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงสำคัญในการป้องกันการทุจริตที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของภาครัฐ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยในการพัฒนาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. แนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐในต่างประเทศ

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการสร้างรัฐบาลแบบเปิดเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสในการใช้อำนาจของรัฐบาลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกระดับองค์กรระหว่างประเทศและนานาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐและผลักดันให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง บทความนี้ได้ศึกษาแนวทางและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์กรสหประชาชาติ (United Nations) สถาบันริเริ่มนำความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative) และกฎบัตรการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) องค์กรสหประชาชาติ (United Nations)

องค์กรสหประชาชาติ (United Nations – UN) ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร นับได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Department of Economic and Social Affairs, United Nations, 2016, p. 27) โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 ขององค์กรสหประชาชาติ การรับรองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลเป็นมาตรการที่ 10 ของเป้าหมายที่ 16 คือ การสร้างสังคมที่สงบสุข ไม่แบ่งแยก การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน และการสร้างสถาบันทุกระดับที่มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ และเป็นธรรมสำหรับประชาชนทุกคน (United Nations General Assembly, 2015, p. 25 - 26)

ตามบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention against Corruption 2003) ข้อ 10 ว่าด้วยการรายงานต่อสาธารณะ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรการภายในของหน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมสิทธิการรับรู้ของหน่วยงานภาครัฐที่เพิ่มความโปร่งใส โดยมีมาตรการและแนวทางหลักสำหรับรัฐสมาชิกให้มีกระบวนการและข้อบังคับที่ให้อาสาสมัครทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลที่เหมาะสมเกี่ยวกับองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจอันเกี่ยวกับการบริหารของภาครัฐ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีและการดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชน รวมถึงมีการปรับปรุงขั้นการดำเนินการทางปกครองที่ง่ายขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในตัดสินใจ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้นอาจรวมถึงการรายงานเป็นระยะในความเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริตในการบริหารของภาครัฐได้ (United Nations, 2003) มาตรการและแนวทางการรายงานต่อสาธารณะข้างต้นเป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากแม้ภาครัฐจะมีการสร้างช่องทางเสนอเรื่องร้องทุกข์ การให้หลักประกันสิทธิการแสดงออก การสร้างมาตรการคุ้มครองผู้รายงานเหตุการณ์ต่อรัฐแล้วก็ตาม หากไม่มีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินงานของภาครัฐในด้านต่าง ๆ ประชาชนก็ไม่มีอาจทราบถึงข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุหรือแหล่งอ้างอิงประกอบการรายงานเหตุการณ์หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ใช้เพื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่ได้รายงาน มาตรการนี้จึงถือเป็นมาตรการบังคับให้รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งอนุสัญญาสหประชาชาติข้างต้น ได้มีการกำหนดมาตรการและแนวทางในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของรัฐสมาชิก ผลสืบเนื่องที่สำคัญประการหนึ่งจากการรายงานข้อมูลต่อสาธารณะหรือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คือ ในข้อ 13 แห่งบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาสหประชาชาติ (United Nations, 2003) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของสังคมในการป้องกันการทุจริตว่าแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมสามารถทำให้มีความเข้มแข็งได้โดยมาตรการต่าง ๆ เช่น การเพิ่มความโปร่งใสและการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การสร้างความมั่นใจว่าประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศสาธารณะที่เกี่ยวกับการไม่ยอมรับการทุจริตและแผนการให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงรัฐภาคีต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและเข้าถึงข้อมูลขององค์กรต่อต้านการทุจริต (Anti-Corruption Agency) เพื่อให้มีการรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทุจริต และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแจ้งเบาะแสการทุจริต

(2) สถาบันริเริ่มนำความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative)

เนื่องในโอกาสครบรอบ 3 ปีของวันสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสากล (International Right to Know Day) ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 สถาบันริเริ่มนำความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative) ได้ประกาศ “หลักบัญญัติ 10 ประการของสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ” (Ten Principles on the Right to Know) ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญใน 68 ประเทศ โดยมีหลักการสำคัญ เช่น ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัด เชื้อชาติ อาชีพ หรือศาสนา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไป การปกปิดข้อมูลเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่ปฏิบัติหน้าที่แทนรัฐที่ใช้เงินงบประมาณทุกแห่ง อีกทั้งการยื่นขอเอกสารข้อมูลข่าวสารต้อง “ง่าย เร็ว และไม่มีค่าใช้จ่าย” โดยมีรายละเอียด 10 ประการดังนี้ (Organization of American States, 2015)

1) ประชาชนมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียม (Access to Information is a right of everyone)

ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรืออาชีพ และไม่มี ความจำเป็นต้องให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงมีการขอหรือค้นหาข้อมูล

2) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไป การปกปิดข้อมูลเป็นเพียงข้อยกเว้น (Access is the rule - secrecy is the exception)

ตามหลักการแล้วข้อมูลข่าวสารที่จัดเก็บโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นข้อมูลสาธารณะ การยับยั้งหรือไม่อนุญาติให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สามารถดำเนินการได้ด้วยเหตุผลที่กำหนดไว้ตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือประมวลกฎหมายภายในประเทศเท่านั้น

3) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐทุกแห่ง (The right applies to all public bodies)

ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐที่ใช้เงินงบประมาณทุกแห่ง รวมถึงหน่วยงานเอกชนที่ทำหน้าที่แทนรัฐ เช่น หน่วยงานที่ให้บริการด้านน้ำประปาและไฟฟ้า เป็นต้น

4) การยื่นขอข้อมูลต้องง่าย เร็ว และไม่มีค่าใช้จ่าย (Making requests should be simple, speedy, and free)

การยื่นขอข้อมูลข่าวสารภาครัฐควรมีกระบวนการที่ง่าย โดยควรขอข้อมูลของผู้ติดต่อขอข้อมูลเพียงชื่อ ที่อยู่ และคำอธิบายข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงผู้ขอข้อมูลควรที่จะสามารถยื่นคำขอข้อมูลเป็นลักษณะอักษรหรือด้วยวาจา และควรให้ข้อมูลทันทีหรือภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว ค่าใช้จ่ายในการขอข้อมูลควรมีเพียงค่าใช้จ่ายในส่วนของการสำเนาเอกสารเท่านั้น

5) เจ้าหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ (Officials have a duty to assist requestors)

เจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาติดต่อขอข้อมูล ในกรณีที่ผู้ขอข้อมูลยื่นคำขอข้อมูลผิดหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรนำส่งคำขอข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

6) การปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลต้องมีเหตุผลเพียงพอ (Refusals must be justified)

รัฐบาลสามารถระงับ ยับยั้ง หรือไม่อนุมัติการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ หากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นส่งผลต่อผลประโยชน์ที่ขอบด้วยกฎหมาย เช่น ความมั่นคงของประเทศหรือความเป็นส่วนตัว หากแต่ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต้องระบุตามกฎหมายอย่างชัดเจน และต้องระบุถึงเหตุผลของการปฏิเสธการให้ข้อมูลแก่ผู้ติดต่อข้อมูลในทุกกรณี

7) ผลประโยชน์สาธารณะต้องมาก่อนการปกปิดข้อมูลให้เป็นความลับ (The public interest takes precedence over secrecy)

ข้อมูลข่าวสารต้องได้รับการเปิดเผยเมื่อพิจารณาแล้วว่าประโยชน์สาธารณะมีมากกว่า ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการเปิดเผยข้อมูลนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภัยคุกคาม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และสิทธิมนุษยชน รวมถึงข้อมูลการทุจริตที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชน ควรมีการเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างยิ่ง

8) ประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการอุทธรณ์ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Everyone has the right to appeal an adverse decision)

ในกรณีที่ประชาชนผู้มาติดต่อขอข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐได้รับการปฏิเสธหรือมีความขัดข้องที่จะให้หรือเปิดเผยข้อมูลตามที่ร้องขอ ประชาชนมีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการอุทธรณ์ที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

9) หน่วยงานรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลพื้นฐานโดยอัตโนมัติ (Public bodies should proactively publish core information)

หน่วยงานของรัฐทุกแห่งควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานโดยไม่มีจำเป็นต้องขอข้อมูล รวมถึงต้องพัฒนาข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

10) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารควรดูแลโดยหน่วยงานอิสระ (The right should be guaranteed by an independent body)

ควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระ เช่น ผู้ตรวจการหรือคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบการปฏิเสธการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานต่าง ๆ และส่งเสริมการรับรู้ถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐให้แก่ทุกภาคส่วน

(3) กฎบัตรแห่งการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter)

กฎบัตรแห่งการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter - ODC) มีการจัดทำและพัฒนาโดยรัฐบาล ภาคประชาสังคม และผู้เชี่ยวชาญทั่วโลก เพื่อเป็นการตกลงร่วมกันสำหรับแนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น ใน พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) องค์การสหประชาชาติและกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 8 ประเทศ หรือ G-8 คือ สหราชอาณาจักร แคนาดา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐอิตาลี ญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธรัฐรัสเซีย และสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมกันผลักดันให้มีการนำกฎบัตรแห่งการเปิดเผยข้อมูลไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นทางการเพื่อให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ เปิดเผยข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรและองค์ความรู้ระหว่างกัน ตลอดจนจัดตั้งกลไก หลักการ และมาตรฐานของข้อมูลเปิดที่ทุกคนสามารถนำไปใช้ได้หรือนำไปเผยแพร่ได้ กฎบัตรการเปิดเผยข้อมูลประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (Open Data Charter, 2015)

1) ข้อมูลเปิดโดยค่าเริ่มต้น (Open by Default)

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐโดยค่าเริ่มต้น สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงในการดำเนินงานของรัฐบาลและวิธีการที่รัฐบาลมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน การที่ประชาชนขอข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่จะสามารถขอข้อมูลเฉพาะที่ต้องการจากเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น หากแต่การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐโดยค่าเริ่มต้นจะสามารถสนับสนุนในเบื้องต้นได้ว่าข้อมูลภาครัฐจะมีการตีพิมพ์และเผยแพร่สำหรับประชาชนทุกคน หากข้อมูลใดมีการปกปิดไม่เผยแพร่สู่สาธารณะ รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐต้องระบุเหตุผลที่ชัดเจนและเพียงพอในการปกปิดข้อมูลดังกล่าว รวมถึงต้องทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่าการเปิดเผยข้อมูลจะไม่กระทบถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัว

2) ข้อมูลเท่าทันต่อเวลาและครอบคลุม (Timely and Comprehensive)

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐจะเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด คือ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลที่รวดเร็ว ทันต่อเวลา และครอบคลุม โดยภาครัฐควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อมูลดั้งเดิมและไม่มีการแก้ไขให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Original and Unmodified Data)

3) สามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้งานได้ (Accessible and Usable)

หน่วยงานภาครัฐต้องตรวจสอบให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยสู่สาธารณะสามารถอ่านและค้นหาได้ง่าย โดยต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้ใช้ข้อมูล เพื่อให้สามารถเปิดเผยข้อมูลได้ในรูปแบบและช่องทางที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล รวมถึงหน่วยงานภาครัฐต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

4) ข้อมูลสามารถเปรียบเทียบและใช้งานร่วมกันได้ (Comparable and Interoperable)

ข้อมูลภาครัฐมีผลทวีคูณ การมีชุดข้อมูลที่คุณภาพ มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลที่ง่ายและสะดวกจะทำให้การนำข้อมูลไปใช้ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งการมีมาตรฐานข้อมูลอันเป็นข้อตกลงที่ได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไป นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐสามารถนำมาเปรียบเทียบและใช้งานร่วมกันได้ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

5) ข้อมูลเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน (For Improved Governance and Citizen Engagement)

ข้อมูลแบบเปิดทำให้ประชาชน รัฐบาล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานภาครัฐ รับรู้ได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองดำเนินการอย่างไรบ้างในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างให้มีความโปร่งใสของการดำเนินงานภาครัฐ และทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการทำงานของภาครัฐ รวมถึงยังส่งเสริมให้รัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่

6) ข้อมูลเพื่อการพัฒนาและนวัตกรรมแบบองค์รวม (For Inclusive Development and Innovation)

การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นองค์รวมได้ เช่น การเข้าถึงข้อมูลมากขึ้นทำให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือสามารถใช้ข้อมูลเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ อีกทั้งการเปิดเผยข้อมูลไม่ได้ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการได้อีกด้วย

(4) ข้อเสนอ

จากการศึกษาแนวทางและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) สถาบันริเริ่มนำความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative) และกฎบัตรแห่งการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter) ข้างต้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ได้เล็งเห็นถึงการสร้างมาตรฐานการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐเพื่อสร้างความโปร่งใสและความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของสังคมในการตรวจสอบและแจ้งเบาะแสการทุจริต หลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของสถาบันริเริ่มนำ

ความยุติธรรมสู่สังคมเปิด (Open Society Justice Initiative) และกฎบัตรการเปิดเผยข้อมูล (Open Data Charter) มีหลักการที่สอดคล้องกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในอนุสัญญาสหประชาชาติฯ รวมถึงได้กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐในประเทศต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม หลักเกณฑ์และคุณลักษณะที่ดีของข้อมูลข่าวสารสาธารณะ คือ หน่วยงานภาครัฐทุกแห่งต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐสู่สาธารณะอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมผ่านช่องทางที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และไม่มีค่าใช้จ่าย โดยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐต้องเป็นปัจจุบันเท่าทันต่อสถานการณ์ (Timely) และเป็นข้อมูลต้นฉบับที่ไม่มีการแก้ไข (Original and Unmodified) หากหน่วยงานมีความจำเป็นต้องปกปิดข้อมูลจะดำเนินการได้ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องระบุเหตุผลเพียงพอที่ยอมรับได้ในการปกปิดข้อมูล เช่น การปกปิดข้อมูลเป็นไปเพื่อความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่มีผู้มาติดต่อขอข้อมูลโดยตรงจากหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่มาติดต่อขอข้อมูลและหากเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถให้ข้อมูลแก่ผู้ขอข้อมูลได้ หน่วยงานภาครัฐต้องมีระบบหรือช่องทางให้ผู้ที่มาติดต่อขอข้อมูลสามารถอุทธรณ์คำร้องขอข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อเป็นศูนย์รวมในการบริการจัดการข้อมูลสาธารณะ และส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้ถึงสิทธิการเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐจะเป็นส่วนสำคัญในการป้องกันการทุจริตอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

4. แนวทางการเตรียมความพร้อมของภาครัฐสำหรับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤต เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกต่างมีประสบการณ์ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความขัดแย้งทางการเมือง โรคระบาด ในบางครั้งรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว จนกระทั่งมีความร้ายแรงไปสู่ภาวะวิกฤต อันเป็นเหตุให้รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเร่งด่วนและมีกรยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายบางประการเพื่อให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของทุกภาคส่วนได้เท่าทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในการจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ จึงเป็นช่องทางให้กลุ่มบุคคลบางส่วนกระทำการทุจริตฉกฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพรรคพวก ดังเช่น การทุจริตที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤตโรคระบาดไวรัส COVID-19

ภายหลังจากการเกิดวิกฤตโรคระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และมีการนำเสนอข้อมูลการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐในประเทศต่าง ๆ ดังเช่นในกรณีของประเทศบราซิลที่มีการรายงานว่ารัฐบาลได้ทำสัญญานำเข้าเครื่องมือแพทย์กับบริษัทเอกชนที่เสนอราคาสูงกว่าราคาตลาดถึง 12 เท่า ทั้งนี้

มีคู่แข่งเสนอราคาต่ำกว่า ต่อมาปรากฏข้อมูลว่าบริษัทเอกชนแห่งนี้เคยบริจาคเงินให้พรรครัฐบาลในช่วงเลือกตั้ง (Transparency International, 29 April 2020) ด้วยเหตุนี้ องค์การระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันการทุจริตในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในอนาคต จึงได้มีการประชุมหารือและเสนอแนะแนวทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เพื่อเสริมสร้างการความโปร่งใสในการดำเนินงานในภาวะวิกฤตของภาครัฐ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD)

การทุจริตที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤตโรคระบาดของไวรัส COVID-19 องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development) ได้จัดประชุม OECD Virtual Meeting ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2563 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความพร้อม และการปฏิรูปการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของรัฐบาลในภาวะวิกฤตโรคระบาดและภาวะวิกฤตอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยการประชุมได้มุ่งเน้นไปที่วิธีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสร้างความโปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อควบคุมและแก้ไขสถานการณ์ต่อวิกฤตการณ์ต่าง ๆ รวมถึงมีการถอดบทเรียนจากภาวะวิกฤตโรคระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่พบว่า การควบคุมและแก้ไขปัญหาโรคระบาดของรัฐบาลยังไม่มี ความโปร่งใสเท่าที่ควร โดยสาเหตุประการหนึ่ง คือ การดำเนินโครงการต่าง ๆ ในสถานการณ์ฉุกเฉินมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน จึงส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการทุจริตและฉ้อโกง ดังนั้น รัฐบาลมีความจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการทางงบประมาณให้มีความโปร่งใส และเตรียมความพร้อมสำหรับภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อการดำเนินการของภาครัฐ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020, p. 4)

นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่เพียงแต่เสริมสร้างความโปร่งใสเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือที่ในการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้เกิดการป้องกันการทุจริตโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ กรณีที่การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านงบประมาณของภาครัฐประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่จะเกิดจากการขับเคลื่อนโดยผู้ใช้ข้อมูล กล่าวคือ ในหลายกรณีรัฐบาลมีการสอบถามไปยังบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ และมีการรับฟังข้อมูลจากผู้ใช้อุปกรณ์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านการงบประมาณร่วมกับกระทรวงการคลังและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรัฐบาล อีกทั้งเพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่เผยแพร่สู่สาธารณะมีความเท่าทันต่อสถานการณ์และมีคุณภาพ รัฐบาลควรมีบทบาทกำกับดูแลข้อมูลและสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานในการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสม รวมถึงการประสานงานระหว่างกระทรวงการคลังกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง หากแต่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 แสดงให้เห็นว่าประเทศส่วนใหญ่ยังขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ

ที่สามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลของทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความโปร่งใสของการดำเนินการภาครัฐในภาวะวิกฤต (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020, p. 5 - 6)

ทั้งนี้ เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความโปร่งใสของการดำเนินงานภาครัฐในภาวะวิกฤต รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐต้องมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันและมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างรวดเร็ว โดยตระหนักว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลของสาธารณะมิใช่เป็นเพียงข้อมูลของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง รวมถึงควรมีการศึกษากฎหมายของสหภาพยุโรปว่าด้วยมาตรการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล (General Data Protection Regulation – GDPR) เพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างฐานข้อมูลและการออกแบบระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมถึงการรักษาและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะทำให้ระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีการแบ่งแยกข้อมูลสาธารณะที่มีความพร้อมและมีความคล่องตัวของระบบในการเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเท่าทันต่อสถานการณ์ ขณะเดียวกันระบบก็ยังมีมาตรการคุ้มครองและรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020, p. 6)

นอกจากนี้ รัฐภาคีขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) มีข้อสังเกตว่าในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ประเทศต่าง ๆ ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานข้อมูลที่มีมาตรฐานและการบูรณาการระบบฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานส่วนกลางกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างการเผยแพร่ข้อมูลและการใช้ข้อมูลแบบเปิดในภาวะวิกฤตในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤต รัฐบาลควรเปิดเผยข้อมูลในมิติต่าง ๆ ต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน และมีการสื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่องถึงแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐ และแสดงการใช้จ่ายเงินงบประมาณภาครัฐต่อสาธารณะโดยใช้ระยะเวลาที่น้อยที่สุด ในส่วนของการพัฒนาระยะยาว รัฐบาลควรเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยการลงทุนในการพัฒนาและสร้างระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ในการเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020, p. 6 - 7)

4.2 สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum – WEF)

สภาเศรษฐกิจโลก (WEF) ได้เผยแพร่บทความ เรื่อง “Hacking corruption in the digital era: How tech is shaping the future of integrity in times of crisis” มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาวะวิกฤต โดยมีความตระหนักว่าวิกฤตโรคระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 อันเป็นเหตุของภาวะวิกฤตด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ หากแต่มีความเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการทุจริตโดยมีปัจจัยเสี่ยง คือ การที่รัฐบาลต้องตอบสนองการ

การรักษาผู้ติดเชื้อไวรัส COVID-19 และควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเพื่อไม่ให้จำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้น รวมถึงต้องมีการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 การจัดซื้อจัดจ้างที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการดำเนินการของภาครัฐ มีความจำเป็นต้องเปิดเผยอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตและมีการตรวจสอบการใช้งบประมาณในภาวะฉุกเฉินได้อย่างทันทั่วถึง รวมถึงการต่อต้านการทุจริตที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐที่เพียงพอ เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างการป้องกันและลดความเสี่ยงของการทุจริตในภาวะวิกฤต โดยรัฐบาลควรวางระบบฐานข้อมูลและสร้างแพลตฟอร์มการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้มีความหลากหลาย ทั้งบนเว็บไซต์หรือการสร้างแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการให้บริการภาครัฐเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง ดังเช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐบรูไนมีการให้บริการภาครัฐและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐผ่านทางแอปพลิเคชัน m-government โดยผู้ให้บริการสามารถติดต่อและโต้ตอบกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อรับบริการหรือสอบถามข้อมูลภาครัฐผ่านทางแอปพลิเคชัน (World Economic Forum, 2020, p. 7)

ในส่วนของการเสริมสร้างความโปร่งใสของการจัดซื้อจัดจ้างในภาวะวิกฤต การเปิดเผยข้อมูลแหล่งที่มาของเงินงบประมาณ กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ราคากลาง และสัญญาการจัดซื้อจัดจ้างผ่านทางแพลตฟอร์มกลาง (Platform) ที่รัฐบาลสร้างไว้โดยเร็วเท่าทันต่อสถานการณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและลดความเสี่ยงในการทุจริต รวมถึงองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International - TI) ยังได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตว่ารัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการซื้อขายและการทำสัญญาในช่องทางที่ทุกภาคส่วนสามารถติดตามข้อมูลความคืบหน้าในการดำเนินงานได้ตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง (Real Time) อีกทั้งรัฐบาลควรสร้างแพลตฟอร์มเดียวกันในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ เพื่อเป็นแหล่งรวมศูนย์ของข้อมูลข่าวสารภาครัฐทุกหน่วยงาน ประเทศที่ประสบความสำเร็จและมีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) คือ สาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตยูเครนที่ได้ปฏิรูปกฎหมายการต่อต้านทุจริต โดยบังคับให้รัฐต้องเปิดเผยสัญญาจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤตต่อสาธารณะทั้งหมดตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ภาคประชาสังคมสามารถตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้จ่ายเงินงบประมาณในสถานการณ์ฉุกเฉิน (World Economic Forum, 2020, p. 9) นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวแล้ว ใน พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) สาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตยูเครนได้สร้างแพลตฟอร์มการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบออนไลน์ เรียกว่า ProZorro เป็นระบบการจัดซื้อจัดจ้างออนไลน์แบบไฮบริด (Hybrid) ที่รวมศูนย์การจัดซื้อจัดจ้างไว้ที่ภาครัฐควบคู่กับกระจายศูนย์รวมการจัดซื้อจัดจ้างไปที่ผู้ประกอบการภาคเอกชน จึงนับได้ว่าเป็นหนึ่งในระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นนวัตกรรมใหม่ที่ดียิ่งที่สุดในการตรวจสอบการใช้งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ และส่งเสริมให้การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน (Transparency International, 2020)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ข้อเสนอที่ได้จากการประชุม OECD Virtual Meeting และบทความเรื่อง “Hacking corruption in the digital era: How tech is shaping the future of integrity in times of crisis” ที่จัดทำและเผยแพร่โดย World Economic Forum มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการทุจริตในภาวะวิกฤต คือ การที่หน่วยงานภาครัฐดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างในสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างรวดเร็วเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการแก้ไข และควบคุมสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทัน ส่งผลให้มีความเสี่ยงที่เจ้าหน้าที่รัฐและผู้เกี่ยวข้องกระทำการทุจริตและฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก เนื่องจากประชาชนและทุกภาคส่วนไม่รับรู้ถึงข้อมูลที่มีความเท่าทันต่อสถานการณ์เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง และการใช้งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้อสังเกตที่ได้จากที่ประชุม OECD Virtual Meeting พบว่า ประเทศต่าง ๆ ยังขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในช่วงภาวะวิกฤตรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐควรสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ สู่สาธารณะ ที่ไม่ใช่เพียงแต่การรายงานข้อมูลสถานการณ์ทั่วไปเท่านั้น หากแต่ควรสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐ การจัดซื้อจัดจ้าง และการใช้จ่ายเงินงบประมาณภาครัฐที่เป็นปัจจุบันโดยใช้ระยะเวลาน้อยที่สุด รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีและระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เพื่อบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทุกแห่งให้มีความเชื่อมโยงกัน รวมถึงควรสร้างแพลตฟอร์มการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่มีความหลากหลายทั้งบนเว็บไซต์และแอปพลิเคชันเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว และสามารถติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐได้ตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง รวมถึงควรจัดทำกฎหมายการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน ดังเช่น สาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตยูเครน ที่ได้มีกฎหมายบังคับให้หน่วยงานภาครัฐต้องเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ฉุกเฉินต่อสาธารณะตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง และได้จัดทำระบบจัดซื้อจัดจ้างออนไลน์ขึ้นมารองรับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการใช้งบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง และการใช้จ่ายเงินงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐและป้องกันความเสี่ยงของการทุจริตที่เกิดขึ้นในภาวะวิกฤต

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ (Government Data Disclosure) เป็นกระบวนการที่หน่วยงานภาครัฐนำข้อมูลของหน่วยงานในมิติต่าง ๆ ไปเปิดเผยสู่สาธารณะ ทั้งในประเด็นหน้าที่และอำนาจขององค์กร กระบวนการดำเนินงานและขั้นตอนการปฏิบัติงานขององค์กร และผลการดำเนินงานขององค์กร คุณลักษณะของข้อมูลที่ดีมีคุณภาพที่หน่วยงานภาครัฐเผยแพร่สู่สาธารณะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ ไม่มีการดัดแปลงแก้ไข และมีความเป็นปัจจุบันสู่สาธารณะ โดยมีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่าย และไม่เลือกปฏิบัติ

ทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารภาครัฐและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤต การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐส่วนใหญ่จะเป็นการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน โดยไม่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านการใช้จ่ายงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐทันทีที่ดำเนินการแล้วเสร็จ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ ยังไม่ได้มีการวางแผนหรือจัดทำระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่รองรับสภาวะฉุกเฉิน รวมถึงในช่วงที่ประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤต ภาครัฐจะมีนโยบายยกเว้นการบังคับใช้กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างบางประการเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการของทุกภาคส่วนได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงยังให้หน่วยงานของรัฐสามารถประกาศเผยแพร่การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับถัดจากวันที่มีการประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน และอัปเดตข้อมูลทางระบบ e-GP จะเห็นได้ว่า การเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างในภาวะวิกฤตไม่เป็นไปตามหลักการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากข้อมูลไม่มีความเป็นปัจจุบัน (Timely) จึงเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐและผู้เกี่ยวข้องของกระทำการทุจริตและฉกฉวยผลประโยชน์จากการยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายบางประการเพื่อการจัดซื้อจัดจ้างในภาวะฉุกเฉินที่ต้องการความคล่องตัวและรวดเร็วในการดำเนินการ ส่งผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนไม่รับรู้ข้อมูลและขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤตของหน่วยงานภาครัฐ ในการประชุม OECD Virtual Meeting ได้ตั้งข้อสังเกตว่าปัจจัยเหตุสำคัญที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้เงินงบประมาณในภาวะวิกฤตไม่ได้รับการรายงานสู่สาธารณะได้ทันทีที่มีการดำเนินการ คือ ประเทศต่าง ๆ ยังขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการข้อมูลของทุกภาคส่วนได้และระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันยังไม่มีกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐในภาวะวิกฤต และทำให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐได้ตามหลักเกณฑ์สากลอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดซื้อจัดจ้างและการใช้เงินงบประมาณในภาวะวิกฤต รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐควรมีการดำเนินงานดังนี้

1. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเตรียมความพร้อมโดยการปฏิรูปกฎหมายและพัฒนา ระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มีความสอดคล้องกับข้อบัญญัติตามกฎหมายเพื่อรองรับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เท่าทันต่อสถานการณ์ในภาวะวิกฤต กล่าวคือ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น กระทรวงการคลัง กรมบัญชีกลาง สำนักงบประมาณ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) องค์การต่อต้านทุจริตในประเทศไทย (Anti-Corruption Agencies) เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน

และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (สำนักงาน ป.ป.ท.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) รวมถึงภาคประชาสังคมที่มีบทบาทต่อต้านการทุจริต ควรร่วมกันจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความเห็นในการจัดทำพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน สำหรับการนำมาบังคับกับหน่วยงานภาครัฐในการใช้เงินงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในภาวะวิกฤต โดยมีแนวคิดหลัก (Concept) และจุดมุ่งหมาย (Goal) ให้หน่วยงานภาครัฐสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภาวะวิกฤตควบคู่ไปกับการเผยแพร่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบได้อย่างเป็นปัจจุบัน (Timely) เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตที่อาจเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้การใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐในภาวะวิกฤตมีความโปร่งใสและคุ้มค่าสูงสุด

2. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการออกแบบและจัดทำระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่มีความสอดคล้อง และเอื้อต่อกระบวนการการเปิดเผยข้อมูลด้านการใช้จ่ายงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤตตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานอย่างเป็นระบบ และมีหน่วยงานกลางเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและเผยแพร่ข้อมูล รวมถึงควรสร้างแพลตฟอร์มการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐที่มีความหลากหลาย ดังเช่นเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน เพื่อให้ประชาชนและทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐได้สะดวก รวดเร็ว และรับรู้ถึงการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐได้ตามเวลาที่เกิดขึ้นจริง (Real Time)

3. หน่วยงานภาครัฐควรจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการบันทึกข้อมูลด้านการใช้งบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

4. รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐควรประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนรับรู้ถึงช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านระบบการเปิดเผยข้อมูล และแนวทางการมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใสและมีการใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างคุ้มค่า

สุดท้ายนี้ ความโปร่งใสจะมีความหมายอย่างแท้จริงต่อเมื่อความโปร่งใสนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถผลักดันให้ประชาชนไว้วางใจและเชื่อมั่นในการดำเนินงานของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. (2529). เสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยในการแสวงหาข่าวสาร. *อัยการ*, 9(104), 27.
- คณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ. (2558). *รายงานการประชุมคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ (คตช.) ครั้งที่ 5/2558 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2558*. https://www.ega.or.th/upload/download/file_3099130498de675caa68599a95cb6970.pdf
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2521). อิสระของข่าวสาร. *วารสารนิติศาสตร์*, 9(3), 137 - 142.
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และธิปไตย แสละวงค์. (กันยายน 2557). *การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐและการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย*. TDRI รายงานที่ตีอาร์ไอ. (107). <https://tdri.or.th/2014/10/wb107/>
- วารกรณ์ สามโกเศศ. (18 ธันวาคม 2557). *ใช้ Open Data ปราบคอร์รัปชัน*. Thaipublica. <http://thaipublica.org/2014/12/varakorn-36/>
- ศักดิ์ เสกขุนทด. (2 สิงหาคม 2560). *ในภาวะวิกฤต สิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุด คือ ข้อมูลที่ถูกต้องทันทั่วทั้งจากภาครัฐ*. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). <https://www.dga.or.th/document-sharing/article/36065/>
- สิริสร กระจ่างสุนทร. (ม.ป.ป.). *การเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย*. รัฐสภาไทย. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=28756
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2563). *แนวทางการป้องกันการทุจริตในสถานการณ์วิกฤต: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-19*. ม.ป.ท.: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2563). *มาตรฐานรัฐบาลดิจิทัลว่าด้วยแนวทางการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐในรูปแบบดิจิทัลต่อสาธารณะ*. https://www.dga.or.th/upload/download/file_3384cdae80f86b08f7bbc65400f80c3a.pdf
- สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2559). *การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลแบบเปิด: นวัตกรรมการบริหารราชการบริหารราชการแผ่นดินยุคดิจิทัลของประเทศไทย*. https://www.dga.or.th/upload/download/file_8fa586cf682605b8cbaf62cefcf901c0.pdf
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. *พระราชปรารภให้ตั้งการตีพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา*. ราชกิจจานุเบกษา. <http://www.mratchakitcha.soc.go.th/history2.html>
- Gomes, A., & Soares, D. (2014). Open Government Data Initiatives in Europe: Northern versus Southern Countries in Europe. In Estevez, E., Janssen, M., & Barbosa, L. S. (Eds.), *ICEGOV '14: Proceedings of the 8th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance* (p. 342 - 350). New York: The Association for Computing Machinery. <https://dl.acm.org/doi/10.1145/2691195.2691246>

- Yu, H., & Robinson, D. G. (2012). “The New Ambiguity” of “Open Government”. *UCLA Law Review Disclosure*, (178). 178 - 208.
- Norman, S. M. (1987). *Public Access to Government-Held Information*. London: Steven & Son Ltd.
- Open Data Charter. (2015). *International Open Data Charter*. Open Data Charter. https://opendatacharter.net/wp-content/uploads/2015/10/opendatachartercharter_F.pdf
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Open Data & Covid 19: Looking Forward Towards Government Readiness and Reform*. <https://www.oecd.org/gov/digital-government/6th-oecd-expert-group-meeting-on-open-government-data-summary.pdf>
- Organization of American States. (2015). *10 Principles on the Right to Know*. Organization of American States. https://www.oas.org/dil/access_to_information_human_Policy_Recommendations_10_Principles_on_the_Right_to_Know.pdf
- Slaikeu, K.A. (1984). *Crisis Invervention*. MA: Allyn & Bacon.
- Tauberer, J. (2019). *The 8 Principles of Open Government Data*. The Annotated 8 Principles of Open Government Data. <http://opengovdata.org>
- Transparency International. (2020). *Public procurement during states of emergency*. https://www.transparency.org/files/content/event/EN_Latin_America_emergency_procurement_report_Layout.pdf
- _____. (29 April 2020). *Where Do We Go from Here to Stop the Pandemic*. Transparency International. <https://www.transparency.org/en/news/where-do-we-go-from-here-to-stop-the-pandemic>
- United Nations. (2013). *Guidelines on Open Government Data for Citizen Engagement*. United Nations. <http://publicadministration.un.org/rn/ogd>.
- United Nations. (2003). *United Nations Convention Against Corruption*. United Nations. https://www.bak.gv.at/en/Downloads/files/UNO/un_convention_english.pdf
- United Nations Public Administration Country Studies. (2016). *Glossary*. United Nations. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Resources/Glossary>.

- World Economic Forum. (2020). *Hacking corruption in the digital era: How tech is shaping the future of integrity in times of crisis*. World Economic Forum. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GFC_on_Transparency_and_AC_Agenda_for_Business_Integrity_pillar_3_2020.pdf
- World Wide Web Foundation. (2015). *ODB Global Report. 3rd ed.* World Wide Web Foundation. <http://opendatabarometer.org/doc/3rdEdition/ ODB-3rdEdition-GlobalReport.pdf>.